

Dieses Fragemuster lässt sich auf alle Teilfertigkeiten beziehen. Für Lehrende in Deutsch als Zweitsprache- Kursen stellt sich die Grundfrage: Wie kann mein Schüler, Student, Kursteilnehmer momentan mit seiner gesellschaftlichen Wirklichkeit umgehen, wie sollte er nach Ende unseres Lernprozesses damit umgehen können? [3, s. 146].

Deutlich geworden ist in den letzten Jahrzehnten auch:

- dass es, die beste aller Unterrichtsmethoden nicht gibt,
- dass die jeweils spezifischen Bedingungen in einer ganz konkreten Klasse und Lerngruppe es gar nicht zulassen, dass eine bestimmte Lehrmethode in «Reinkultur» praktiziert wird, sondern dass man die Methode den jeweiligen Gegebenheiten anpassen muss,
- dass sich diese Bedingungen ständig verändern und die Lehrmethoden kontinuierlich weiterentwickelt werden müssen.

Literatur:

1. Heyd Gertraude, Grundwissen für den Unterricht in Deutsch als Fremdsprache
2. Jung Lothar (2001), 99 Stichwörter zum Unterricht Deutsch als Fremdsprache. Ismaning: Hueber. www.hueber.de/sixcms/media.php/36/methoden.pdf
3. Kaufmann Susan u. a.; Fortbildung für Kursleitende Deutsch als Zweitsprache. Band 1. Ismaning. Hueber Verlag., 2007, S.146-147.
4. Neuner Gerhard, Hunfeld Hans: Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung. (Fernstudieneinheit 4). Berlin, München: Langenscheidt.1993.
5. Neuner Gerhard: Die Lernenden im Blickpunkt. Wege der Didaktik und Methodik des fremdsprachlichen Deutschunterrichts ins nächste Jahrtausend. In: Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts, Sondernummer II/1997(Trends 2000), 1997. – S. 38–48.

УДК 821.111(415)-1»18»/»19»

О. О. Смольницька,

Науково-дослідний інститут українознавства Міністерства освіти і науки України, м. Київ

ФЕМІНІННИЙ ОБРАЗ-СИМВОЛ ІРЛАНДІЇ У ВИБРАНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ІРЛАНДСЬКІЙ ПОЕЗІЇ: ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ

У статті вперше аналізується фемінінна образність Ірландії на прикладі вірша англomовної ірландської поетеси кінця XIX – початку XX ст. Етні Карбері «Мимолітний слід ірландського кельта». Пропонується зіставний аналіз емблематики Ірландії – Кетлін Ні Гуліен – у порівнянні з іншими образами кельтської культури. Залучаються приклади з ірландських саг, поезії Вільяма Батлера Єйтса, балади «Моя маленька Чорна Троянда» тощо. Акцентується увага на українському перекладознавстві та подібності ірландської і української культур.

Ключові слова: англійська мова, переклад, поезія, ірландистика, Ірландія, кельти, фемінінність, архетип.

ФЕМИНИННЫЙ ОБРАЗ-СИМВОЛ ИРЛАНДИИ В ИЗБРАННОЙ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ИРЛАНДСКОЙ ПОЭЗИИ: ПРОБЛЕМА УКРАИНСКОГО ПЕРЕВОДА

В статье впервые анализируется фемининная образность Ирландии на примере стихотворения англоязычной ирландской поэтессы конца XIX – начала XX в. Этны Карберы «Мимолетный след ирландского кельта». Предлагается сопоставительный анализ эмблематики Ирландии – Кэтлин Ни Гулиэн – в сравнении с другими образами кельтской культуры. Используются примеры из ирландских саг, поэзии Уильяма Батлера Йейтса, баллады «Моя маленькая Черная Роза» и т. д. Акцентируется внимание на украинском переводоведении, а также общих чертах ирландской и украинской культур.

Ключевые слова: английский язык, перевод, поэзия, ирландистика, Ирландия, кельты, фемининность, архетип.

FEMININE IMAGE-SYMBOL OF IRELAND IN THE SELECTED IRISH POETRY WRITTEN IN THE ENGLISH LANGUAGE: THE PROBLEM OF THE UKRAINIAN TRANSLATION

The article at first analyzes feminine imagery of Ireland for example of the poem «The passing of the Gael» (the late 19th – the beginning of the 20th century) written in the English language by the famous Irish writer and journalist Ethna Carbery. The research offers the comparative analysis of the emblematics of Ireland that is the image of Kathleen Ni Houlihan mentioned by Ethna Carbery. This analysis is made in comparison with other images of Celtic culture (Welsh, Manx and so on). The experiment uses the examples from the Irish sagas (scels), the poetry by William Butler Yeats, the folk-ballad «My Little Black Rose» («Róisín Dubh», or «Dark Rosaleen») which has the Irish-Gaelic and English versions, etc. The image of the Gaels (the Irish nation) in this poem is compared with the mythical clan of fairy. There are motifs of nostalgia and emigration. The Celtic literature has a lot of allusions, and this tendency is proved because of cultural analysis. Thus, the symbolic of the poetry by Ethna Carbery is implicit. The problems of word-for-word about the lines, rhymes, etc. in the Ukrainian translation are given. The attention is paid to the Ukrainian translation studies. Also the research demonstrates the similar features of the Irish and Ukrainian cultures. The methods are: poetological, linguistic, historical, contextual and comparative.

Key words: the English language, translation, poetry, Irish Studies, Ireland, Celts, femininity, archetype.

Сучасне українське перекладознавство позначається інтересом до ірландської літератури. На подібності історії, культури, ментальності та ін. аспектів у розвитку кельтів і слов'ян уже багато акцентували увагу – зокрема, вичерпний аналіз на цю тему дає О. Бросаліна [2, с. 93–99], лауреатка Літературної премії ім. Григорія Кочура (2012), поетеса, теоретик і перекладачка ранньо-, середньо- і новоірландської поезії, а також інших літератур («Беовульф», лірика вагантів та ін.). В українській ірландистиці від її джерел можна назвати буквально кілька імен: І. Франко, І. Качуровський (1918–2013), І. Гончарова, Л. Коломієць, О. Мокровольський, Олена О'Лір, С. Павличко (1958–1999), О. Подкоритова, М. Стріха, Н. Ференс (дослідниця В. Б. Єйтса) та ін. (насправді їх більше), – відомих як перекладачі, аналітики та популяризатори ірландської лірики. Зокрема, лівова частка цієї діяльності – переклади з англійської мови, адже англomовна ірландська література як націєтворча (попри камерне існування гельських творів) сприяла і сприяє підсиленню культури цього народу. Своєрідною призмою ірландського світогляду (крізь яку з кельтською специфікою знайомляться іншокультурні та іншонаціональні реципієнти) в Україні можна вважати, зокрема, англomовних В. Б. Єйтса і Дж. Джайса, а також численних ірландських новелістів (перекладачі: Р. Доценко, О. Сенюк та ін.). Звичайно, це й постать О. Вайлда, неодноразово відкритого в Україні як поета, прозаїка, драматурга (зокрема, останні два аспекти – завдяки Т. Некряч). З огляду на це, **актуальне** залучення текстів англomовної ірландської поезії, позначеної відбиттям національних архетипів. Через хроно-

логічні межі та великий корпус текстів до уваги беруться твори кінця XIX – початку XX ст. **Матеріалом** аналізу є вірш відомої ірландської письменниці, журналістки, знавчині фольклору Етни Карбері (Ethna Carbery, 1866 – 1902, автономі Anna Johnston) «The passing of the Gael» у зіставленні з народною баладою «Róisín Dubh», відомою в ірландсько-гельському і англійському варіантах (цей твір можна вважати негласним національним гімном Ірландії). Вибрана лірика цієї поетеси вже перекладалась українською [3], проте для об'єктивного висвітлення ірландської літератури необхідні нові здобутки. Обидва названі твори знані в ірландському (у тому числі англословному) світі, але не відкриті українською, попри надзвичайну славу книг Етни Карбері. Одна з проблем – відтворення історичних і міфологічних алюзій у поезії цієї письменниці (як і в інших ірландських авторів).

Мета статті передбачає аналіз можливостей українського перекладу названого вірша Етни Карбері з урахуванням національних архетипів.

Відповідно до мети ставляться **завдання**:

- 1) схарактеризувати спільну з українською фемінінність ірландської культури;
- 2) проаналізувати згаданий поетесою образ Кетлін Ні Гуліен у зіставленні з іншими жіночими персоналіями ірландської та взагалі кельтської культури;
- 3) простежити алюзії старовинної кельтської поезії у вірші Етни Карбері;
- 4) дати українську рецепцію ірландистики.

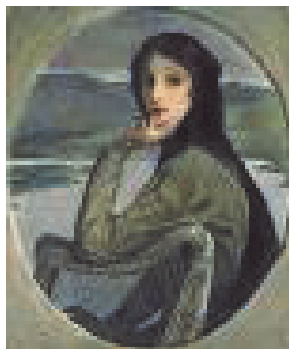
Обрані методи: поетологічний, лінгвістичний, історичний, компаративний, контекстуальний.

Ірландське сприйняття, як і українське, побудоване на певній матриархальності, що зумовлено історично (жінка як лідер, королева тощо). Навіть романтична самоназва Ірландії – Ерін (Ейре та інші варіанти) – це ім'я богині з клану Туатха де Дананн (і, до речі, жіноче ім'я Ерін досі поширене). Отже, конотація Ірландії фемінінна. Жінка – це мати і земля, божество родючості (пізніше Богородиця), а ширше – Батьківщина (аналогічні асоціації – в українській, італійській, латиноамериканській та ін. культурах). Фемінінні функції поетичної Ірландії різноманітні: історична місія, надихання метафоричних дітей, дітородність, а також творче начало – або пробуджене в собі, або інспіроване в інших. Репродуктивна функція, яка містить язичницьке коріння, означає діяльність і самотворення Ірландії та її народу.

Відтак, ірландському фольклору притаманний фемінінний алегоричний образ Батьківщини у міфічних (або навмисно-буденних, на перший погляд) іпостасях. Ірландія у піснях з визвольним підтекстом найчастіше постає в образі жінки («Róisín Dubh» – Маленької Чорної Троянди, або Чорнокосої Роуз), чи покинутої на пасовиську бурої корови (корова і бик – тотемічні священні тварини у кельтів, що не раз відображено в скелах – *caith*). Зосередимося на жіночому образі, який досить багатогранний. Зокрема, це Кетлін, дочка Гулієна – Kathleen Ni Houlihan (ірл.-гельськ. Caitlín Ní Uallacháin, носіями мови вимовляється приблизно як «Катін Ні Олахайн»). Прізвисько Uallacháin (англійський варіант – Houlihan) досить поширене в ірландців. Це узагальнений образ жінки, що, однак, має зрозумілий лише посвяченим підтекст.

Традиційно Кетлін Ні Гулієн змальовується як бездомна стара жінка (аналогічно – Шан Ван Вогт, sean-bhean bhocht – «бідна стара», емблема Ірландії в патріотичній пісні). Її вигнали з дому, з «чотирьох зелених піль» (тобто чотирьох провінцій Ірландії). Старість як ознака архаїчності, архетиповість – кельтська риса. Тут можна згадати численні у скелах міфологічні образи потойбічних героїнь, які перед битвою пророкують смерть, кровопролиття (звідси й відомий «бренд» Ірландії бенші), а також ірландських богинь, які часто старі й підкреслено, надприродно потворні. (Певну паралель можна простежити в слов'янській міфології: відьма та русалка мають наче дві зовнішності – молоду, привабливу та стару, потворну). Стара жінка, яка під час блукань оплакує колишню славу рідного краю – узагальнений кельтський образ Батьківщини: схожі згадки є в піснях острова Мен. У вірші В. Б. Сйтса «The Hosting Of The Sidhe» (у різний час перекладався Оленою О'Лір – «Виправа сідів» – і Ольгою Смольницькою як «Воїнство сідів») згадується могила Clooth-na-Bare – дослівно «Стара жінка з Беррі»: фольклорна чарівниця, королева зими, інше ім'я якої – Кайлех Беррі. Вона блукала скрізь, шукаючи озера достатньо глибокого, щоб утопитися, і нарешті знайшла його в графстві Слайго (Лох-Дагей, «озеро двох гусаків»). Таких прикладів використання образу магічно обдарованої (чи сакральної постаті) старої вигнанки в кельтській культурі досить багато. Ірландська література позначена тенденціями романтизму, символізму, магічного реалізму, неоміфологізму: сакральні місця стають профанними, і навпаки – колишня профанність топонімів чи пам'яток набуває колишньої сакральності. Це треба враховувати при відтворенні ментальних особливостей у перекладі.

Проте в XX ст. жіноча емблема Ірландії у визвольній боротьбі зазнала певних змін. Сама Кетлін Ні Гулієн стала змальовуватись як молода великоока красуня в ірландському плащі з каптуром. Великі сумні очі натякають на трагічну долю Ірландії (меланхолія, навіть депресія, як і взагалі аномальний стан ліричного героя, популярні в кельтській міфології, скелах і баладах). Наприклад, такою іконографією позначена олійна картина ірландсько-шотландського художника сера Джона Лавері (Sir John Lavery), де в образі Кетлін Ні Гулієн – його дружина («Lady Hazel Lavery as Cathleen ni Houlihan», 1923 р., іл. 1). Саме така іконографія Кетлін Ні Гулієн стала популярною, причому навіть на грошових знаках (іл. 2). (Схожий прийом опису зовнішності – в оповіданні Рея Бредбері «Бенші», де привид-плакальниця – безсмертна молода ірландська красуня [1]). У графіті ІРА в Ольстері Ірландія – молода красива жінка дещо плакатної зовнішності.

Іл. 1. Sir John Lavery. Lady Hazel Lavery as Cathleen ni Houlihan, 1923

Іл. 2. Те ж саме зображення на десятифунтовій банкноті (фрагмент). Центральний Банк Ірландії

Міфічний образ Кетлін Ні Гулієн розроблявся В. Б. Сйтсом (поема 1901) та іншими ірландськими письменниками. Про цю постать згадував новеліст Френк О'Коннор (Frank O'Connor) у творі «Патріарх» («The Patriarch»), збірка «Гості нації», «Guests of Nation»: заголовний герой, старий крамар Майкл Колленен, дещо наївний, але щирий у своєму патріотизмі, цікавиться в хлопчика (від чийого імені ведеться розповідь), чи не співала йому гельськомовна бабуся «про Кетлін Ні Гулієн, Кейт О'Дуайер, маленьку Чорну Троянду» [6, с. 62] (тут і далі новела цитується в перекладі Р. Доценка, відповідно, в ірландських іменах збережено правопис перекладача). Але таких пісень малий Джеріма, якого ірландською звать Дермод (асоціація з героєм циклу про феніїв Діармайтом або Дірмедом!), не знає. «Патріарх» вишукує революційного змісту навіть у побутових або комічних піснях, які не мали такого підтексту (приклад постколоніального мислення і соціологічного аналізу). Вочевидь, у цьому соціологізмі для героя важливий образ жінки, що фігурує в переказаних хлопчиком піснях (скажімо, «лиха жінка» для Патріарха-слухача – це однозначно Англія, хоча текст не має її на увазі; відповідно, імпліцитно Англія-жінка натякає на іншу жінку, негативну для Ірландії, – королеву Єлизавету I Англійську Тюдор). Сам патріот пояснює: «... в цій пісні мусить бути якийсь приховане значення... Повір мені... тут мусить бути глибший сенс, якого ні ти, ні я не бачимо. Вони повивали свої думки темними словами, щоб увести в оману ворогів» [6, с. 61]. Прикметно, що обидва герої новели англомовні й рідної мови не вивчили, проте це не завадило їхнім патріотичним поглядам, а оповідач сформувався як революціонер саме завдяки Патріарху і вступив до лав ІРА (тут ще й відображено долю самого автора). Цікаво, що сьогодні найбільш популярний ірландський символ, асоційований з боротьбою в Північній Ірландії, – це саме Кетлін Ні Гулієн. Наприклад, у новелі Юджина МакКейба (Eugene McCabe) «Жертви (Ферманагська історія)» («Victims: A Tale from Fermanagh», 1976) ірландські революціонери-терористи звертаються до героїні-соратниці: «Диви, Місе Ёйре нуа» [4, с. 134] («сучасна Кетлін ні Гулієн», дослівно – «сучасна Ірландія»).

Отже, і Кетлін Ні Гулієн, і Кейт О'Дуайер (це прізвище теж поширене), і безіменні героїні в ірландському фольклорі – це начебто жінки, які – одні з багатьох, але насправді – складні міфологічні й навіть релігійні образи, які здатні трансформуватися відповідно до вимог сучасності. Це вірш Етні Карбері «**The passing of the Gael**» (збірка «Чотири Вітри Ерін: вірші Етні Карбері», «The Four Winds of Eirinn: Poems by Ethna Carbery», 1906), де згадується Кетлін Ні Гулієн (тут варіант написання – Kathaleen Ni Houlihan). Ірландсько-гельською Ёйгінн – давальний відмінок «Ёйре», тобто «Ірландія», а родовий (вочевидь, ужитий у заголовку збірки) – Ёйгеанн.

Поетезія має кільцеву композицію (давній кельтський прийом, «кільце», що спостерігається і в орнаментах), побудована на повторах. Строфіка має три римовані рядки (притаманний ірландській ліриці прийом, який є і в творах Шеймаса Гіні).

Символіка аналізованого вірша пов'язана з алюзіями кельтської поезії, причому ще ранньосередньовічної, анонімної, і це треба вгадувати. Так, чорний дрізд у куці (*the blackbird in the brake* [1, p. 110]) – частий «гість» давньо- і середньоірландської лірики, як і баладної шотландської та давньоваллійської (алюзії останньої використовує сучасна поетеса Фіона Сампсон, Fiona Sampson). Приклади – давньоірландська анонімна поезія в перекладах Олени О'Лір – збірка «Прочанські пісні», 2006 – як-от вірші: «Ах, дрозде, добре між дерев...», VII ст., або знаменитий вірш IX ст.: «Навкруги – дерева, мов стіна, / Дрозд чарує піснею мене...» [7, с. 76]. Або інший анонімний вірш XII ст., англійською умовно названий «The blackbird by Belfast Loch» (в оригіналі «Int én bec / ro léic feit»): «Птах малий / спів свій дме...» [8, с. 1] (напівсліпий переклад мій. – О.С.). Цей птах має тотемічні ознаки. Дрік (*whin* [1, p. 110]), який здається кельтам не гіршим золотом, ніж золота скарбниця (*They may win a golden store – sure the whins were golden too* [1, p. 110]), – реалія Ірландії (а також, до речі, Бретані). Як відомо, дрік яскраво-жовтий (в оригіналі його барва не названа, а для прозорості змісту в перекладі рослина названа «янтарною»). Тут золото пов'язане і з кольором, і метафорично: дрік – багатство як ознака Батьківщини. Можна знайти також імпліцитне відсилання до ірландського фольклору: смертному краще рвати верес у себе в горах, ніж збирати квіти у вічному блаженстві царства фейрі (наприклад, підводних мешканців), а безумному королю-поету Сівїнїа (герою ірландської скелі «Безумство Сівїнїа» – «Buile Shuibhne») ліпше, ніж Псалтир, дубове листя. Чотири графства, згадані у вірші (Керрі, Імал, Майо, Донегол) – це ті чотири краї, звідки вигнано Кетлін Ні Гулієн. Предківські могили (або навіть кланові: *the graves of kindred dead* [1, p. 109]), полишені гелами, – також кельтський образ, розроблений В. Б. Сйтсом у «Чорній вежі» («The Black Tower»: воїни поховані стоячи). Верес, торф'яники, піщані пустелі, бескеття, гострі скелі, тихі озера, гірські вершини, струмки, сніги, дощове небо, туман та інші деталі ірландського пейзажу тут не штампи, а засоби, які увиразнюють епічну картину героїчного минулого.

Міфологічний підтекст вірша і тема вічного вигнання несподівано переходять у конкретну трагедію ірландського народу – еміграцію до США, перша хвиля якої була спричинена голодомором (і поетеса згадує голод, який стає символом – голодом душі, жагою=ностальгією). Звідси згадані сучасні міста і міська суєта. Гели виразно бездомні, їхні поневіряння – це поневіряння матері-Ірландії, чий шлях тернистий (рефрен: *Kathaleen Ni Houlihan, your way's a thorny way!* [1, p. 109–110]). Згадана в останній строфі бездомна худоба (*cattle*) на полях, де тепер живуть чужинці, нагадує ще один згаданий вище символ Ірландії – покинуту буру корову.

Ця поезія складна для перекладу не лише через відтворення ритму, повторів (*They are going, going, going...* [1, p. 109–110]) і те, що згадуване рефреном ім'я Kathaleen Ni Houlihan випадає з розміру (вочевидь, авторка припустила це свідомо),

але й через наявність ірландизмів: *colleen* – «діва», «дівчина» (як шотл. *lass*), *lad* – юнак. Отже, у деяких випадках це Irish English. З огляду на це в перекладі вжито діалектизми (див. додаток) – у випадках, де оригінал це дозволяє.

Диви із соромливо-лякливим поглядом (*shy-eyed colleens* [1, p. 110]): і стрункі юнаки викликають асоціації з воїнством сідів, яке летить над землею (це і неодноразово перекладена українською балада «La Belle Dame sans Merci» Дж. Кітса, де в дами-фейрі «дикі очі»; це і творчість В. Б. Сйтса: коріння його методу – численна анонімна ірландська поезія – наприклад, XII ст., «Воїнства сідів» у перекладі Олени О'Лір [7, с. 80]). Пізніше у фольклорі сіди (ши) стали сприйматись як клани фейрі (докладніше див. у статті: Смольницька О. Філософські засади поезії Ред'ярда Кіплінга в українознавчому аспекті (на матеріалі малодослідженої лірики) / Ольга Смольницька // Сучасний Кіплінг – нові акценти інтерпретації: матеріали конференції. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 36–42). Цікаво те, що у вірші згадані глодові плоти (*hawthorn hedges*): глід – це сакральна рослина кельтів, пов'язана з фейрі. Навіть сама назва, «The passing of the Gael», викликає для перекладу певні питання, бо *Gael* – це гел, шотландський кельт, а рідше – ірландський. Але у даному випадку змальовуються ірландські кельти. Гнані фатумом і ворогами, вони нестримно проминають – пролітають (недарма один із символів тут вітер), і їх, як і фейрі (та взагалі духів цього клану, як-от валлійських слуга), неможливо зупинити, про що і сказано у поезії: «They shall carry to the distant land a tear-drop in the eye / And some shall go uncomforted – their days an endless sigh / For Kathaleen Ní Houlihan's sad face, until they die» [1, p. 109], або: «They are going, going, going, and we cannot bid them stay; / The fields are now the strangers' where the strangers' cattle stray» [1, p. 110]. Це історична пам'ять про колишню славу.

Для компаративного аналізу варто зіставити цей вірш з баладою, де також виразна фемінінна символіка – «Маленька Чорна Троянда» («Róisín Dubh»). Ця емоційна балада XVII ст. досі популярна у виконанні. Вона належить до традиційного ірландського жанру *shan nos* (*sean nós*) – дослівно «старий звичай», найдавніший жанр ірландської поезії. Плач співається а капела, протяжно. І текст, і манера виконання саме цієї балади дуже архаїчні. Назва вимовляється приблизно як «ро-шін ду(в)» або «ро-шін до» (останнє слово звучить подовжено в обох випадках).

Сам текст алегоричний: замаскована під любовну балада насправді політична, бо чорна троянда – пісенний символ Ірландії (як і корова). У поезії чорна троянда означає і Шотландію (якщо автори, звичайно, шотландці).

Слово *dubh* означає «чорний», а ще «чорноволосий», одне зі значень кельтського кореня *du-* – «смагливий» [9, с. 126]. Дж. Манган відтворив назву-звертання англійською як «Dark Rosaleen» [2, p. 438–440]. Отже, лірична героїня може бути як алегоричною квіткою, так і дівчиною-брюнеткою (такий ірландський тип є) на ім'я Роза.

Приклад звертання: «О, не плач, моя Чорна Трояндо, тепер! / Вітшся: море зелене долають ченці: / То прощення від Папи привозять гребці, / Зелен-море – з іспанським вином посланці, / Моя Чорна Трояндо, єдина тепер!» [5, с. 1]. Оповідач (він же ліричний герой) звертається до Ірландії, щоб вона не сумувала, бо католицька Іспанія і папа римський як співники допомагають у боротьбі з протестантською Англією. Вино тут згадане, певно, для причастя. Узагалі ірландський пісенний фольклор часто згадує католицизм як неодмінну рису ідентичності свого народу [5, с. 3].

На відміну від творів, де згадується Кетлін Ні Гуліен, образ Чорної Троянди, вічно молоді та прекрасної, має й еротичне забарвлення, бо асоціюється з коханою та нареченою під час шлюбної ночі. Струнка сюжетність балади «Róisín Dubh» побудована на блуканні (поширений мотив) героя, розлученого з коханою. Кінцівка балади нагадує формою старовинні замовляння та присяги: «Хай Эрне потік розліється за те, / І знищить удар схили й кожний мочар, / І море червоне постане в крові, / І гори ірландські здригнуться в мовкі, / Як Чорна Троянда моя відцвіте!» [5, с. 2]. В'янення троянди тут означає не лише втрату молодості, але й занепад Ірландії.

Таким чином, здійснений аналіз дає підставу стверджувати про близькість архетипів ірландської та української свідомості: виразний материнський комплекс, фемінінна символіка, прив'язаність до рідної землі, тотемічне мислення (птаха, корова, рослини), амбівалентність жіночого міфологічного образу, емоційність, інтуїтивізм. З українською історією та літературою ірландську об'єднують також патріотизм, тема еміграції, Голодомору, ностальгійні мотиви. Комплексний аналіз ірландської поезії з валлійською (спільні символи), а також зіставлення із скелами (які часто коріняться в народних баладах Ерін) дають підставу стверджувати про надзвичайну насиченість досліджених текстів алюзіями. Образ Кетлін Ні Гуліен у порівнянні з бенші, героїнями скел, менського (менкського) фольклору, а також Маленькою Чорною Трояндою, ілюструє спільні риси в побудові емблеми визвольної боротьби Ейре. Водночас цікавий предмет дослідження являє собою осучаснення цього образу, що означає великі можливості його використання в різних ситуаціях. Версифікаційна складність, а також особливості ірландських назв (наголос переважно на першій склад) являють труднощі для українського перекладу. Так, для збереження змісту подекуди довелося змістити наголоси (Донег'ол). Водночас експеримент із залученням діалектизмів для відтворення колориту – ірландських лексем – дає змогу наблизити розуміння реципієнта до специфіки пропонованої лірики. Робота має перспективу продовження, оскільки ірландська література (як народна, так і писемна) надзвичайно плідна й має високий рівень, проте більшість творів, у тому числі англомовної жіночої лірики, досі не відомі українському читачеві.

Додаток. Етна Карбері, «Мимолітний слід ірландського кельта» (поетичний переклад Ольги Смольницької). Їхній лет, лет, лет минає через доли і плаї, / Їхній лет мина торф'яник, верес, в горах ручаї, / Розмаїття глоду: дроздик там веде пісні свої. // Їхній лет – дів дикооких, рослих легінів-модрин, / З верхів Керрі пурпурових, диких Імалу вершин, / І з долин зелених Майо, донегольських луговин. // Їхній лет лиша край милий, де відлюдності снігів; / Синь озер самотну – ясну, непорушну й од вітрів; / І могили рідних кланів, і серця, хто їх любив. // Їхній лет – в далекі землі, і сльозу їх зір зронив, / І несе видіння муки нескінченності віків – / Лик печальний Кетлін Ні Гуліен до останніх їхніх днів. // О Кетлін Ні Гуліен, путь в тебе і терниста, й крем'яна, / Йде душа в безжальних скелях – повна вірою вона. / В гострих скелях, доки коси не укріє сивина. // Хтось до Сходу путь прямує, хтось – на Захід путтю мчить; / Хтось – на Півдні дім знаходить, хтось – де Норду сніговіть; / Та на матерньому лоні їм ніколи не спочить. // Їх ударом голод гонить і від вересу й лугів, / Та нестерпний голод серця вже ніхто б і не зцілив; / Знемагають у жаданні – йти до ваших путівців. // І на вулицях у місті, де і спрага, й суета, / Їм ірландського повітря подув раптом доліта – / О повітря прохолодне, віра в ньому поверта! // О, покинуті хатини! – Пам'ять предків пробуди – / О, солодкий край! – У вітах – чорні косики-дрозди! / О, слова родимі, добрі! – Біль у серці назавжди. // Що їм злото? – дрк янтарний – теж їм злата яса; / Над красу небес чужинських – рідні зливи небеса; / Вітер так не освіжає, як в серпанковій росі. // Їхній лет, лет, лет – не спинить воля наша, бо земна. / Ниви їхні – для чужинців, і худоба самотна. / О! Кетлін Ні Гуліен, путь в тебе і терниста, й крем'яна!

Література:

1. Бредбері Р. Бенші / Рей Бредбері / З англійської переклала Ольга Смольницька. – Автор. комп. набір. – 2007; 2014. – 21 с. (На правах рукопису).

2. Бросаліна О. Поезія Ірландії в українських перекладах: діалог споріднених культур / Олена Бросаліна // Культурологічна думка : Щорічник наукових праць / Акад. мистецтв України, Інститут культурології акад. мистецтв України. – К., 2010. – № 2. – С. 93–99.
3. З англomовної ірландської поезії. Переклади Ольги Смольницької. Етна Карбері, «Ганконер». Флоренс М. Вільсон, «Зелені ловчі». Шеймас О'Келлі, «Бард на Бодаху (якому відмовили в гостинності)». Ненсі Кемпбелл, «Яблуня». Шеймас Гіні: «Смерть художниці», «У стилі Олена». 11.05.2014 By Dia_litera [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://alarum.16mb.com/2014/05/zanglomovnoyi-irlands-koyi-poeziyi/> – укр. мовою.
4. Маккейб Ю. Жертвы (Ферманагская история) / Юджин Маккейб / Пер. с англ. А. Ливерганта // Иностранная литература. – 1995. – № 2. – С. 134.
5. Моя маленька Чорна Троянда («Róisín Dubh») / З ірландських народних балад / З ірландсько-гельської (за допомогою словника і англійського інтерлінеарію) переклала Ольга Смольницька. – Автор. комп. набір. – 2016. – 3 с. (На правах рукопису).
6. О'Коннор Ф. Патріарх / Френк О'Коннор // О'Коннор Ф. Гості Ірландії : Новели / З англійської переклав Ростислав Доценко. – К. : Дніпро, 1984. – С. 61–62.
7. О'Лір О. Прочанські пісні : Поезії і переклади / Олена О'Лір. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 143 с.
8. Рання і середньовічна ірландська поезія (з англійських підрядників; рими зіставлені з гельськими оригіналами) / Переклад і примітки Ольги Смольницької. – Автор. комп. набір. – 2013. – 3 с. (На правах рукопису).
9. Словарь английских личных имен. 3000 имен / Сост. А. И. Рыбакин. – М. : «Сов. Энциклопедия», 1973. – 408 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Carbery E. The passing of the Gael / Ethna Carbery, Mrs. Seumas MacManus, Anna Johnston (1866 – 1902) // The Four Winds of Eirinn: Poems by Ethna Carbery. (Anna MacManus), Complete Edition / Edited by Seumas MacManus. – Dublin, Ireland : M. H. Gill and Son, Ltd, 1906. – P. 109 – 110.
2. Mangan J. C. Dark Rosaleen / J. C. Mangan // The Golden Treasury : Selected from the Best Songs and Lyrical Poems in the English Language and Arranged with Notes by Francis T. Palgrave (Late Professor of Poetry in the University of Oxford). With a supplementary fifth book. Selected, Arranged and Annotated by Laurence Binyon. – MacMilla and Co., Limited St. Martin's Street, London, 1944. – P. 438–440.
© Переклад Ольги Смольницької. 2016

УДК – 81'42

А. Є. Соколова,

Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», м. Бахмут

КОГНІТИВНИЙ МЕХАНІЗМ УТВОРЕННЯ МЕТОНИМІЇ

Актуальність дослідження, висвітленого у статті, полягає у тому, що за допомогою когнітивного підходу стають можливими дослідження сутності мовних явищ, а через них і когнітивних механізмів та структур людської свідомості. У межах цього підходу метонімія розглядається не лише як лінгвістичне явище, але й як один із принципів організації повсякденного мислення і певний спосіб концептуалізації та категоризації дійсності. Синтез відкриттів когнітивної лінгвістики з теоретичними та практичними напрацюваннями нейробіології і психології виявляється взаємовигідним для цих наук процесом. Лінгвістика може направити хід нейробіологічного дослідження, визначаючи те, що слід шукати в роботі мозку, щоб розкрити містику мови. Об'єктом вивчення є когнітивний механізм утворення метонімії. Предмет дослідження – метонімія у когнітивній лінгвістиці. Охарактеризовано поняття «метонімія», «ідеалізована когнітивна модель», «когнітивна лінгвістика» з акцентом на значущості цих категорій для розвитку лінгвістики як науки. Розглянуто та проаналізовано когнітивне тлумачення метонімії та відповідні приклади. У статті зазначається, що вивчення когнітивних механізмів транспозиції смислів ще потребує систематичного дослідження їхніх семантико-структурних параметрів та семантичного наповнення у подальшому.

Ключові слова: метонімія, ідеалізована когнітивна модель, когнітивна лінгвістика.

КОГНИТИВНЫЙ МЕХАНИЗМ ОБРАЗОВАНИЯ МЕТОНИМИИ

Актуальность исследования, освещенного в статье, заключается в том, что с помощью когнитивного подхода становятся возможными исследования сущности языковых явлений, а через них и когнитивных механизмов и структур человеческого сознания. В рамках этого подхода метонимия рассматривается не только как лингвистическое явление, но и как один из принципов организации повседневного мышления и определенный способ концептуализации и категоризации действительности. Синтез открытий когнитивной лингвистики с теоретическими и практическими наработками нейробиологии и психологии оказывается взаимовыгодным для этих наук процессом. Лингвистика может направить ход нейробиологического исследования, определяя то, что следует искать в работе мозга, чтобы раскрыть мистику языка. Объектом изучения является когнитивный механизм образования метонимии. Предмет исследования – метонимия в когнитивной лингвистике. Охарактеризовано понятия «метонимия», «идеализированная когнитивная модель», «когнитивная лингвистика» с акцентом на значимости этих категорий для развития лингвистики как науки. Рассмотрено и проанализировано когнитивное толкование метонимии и соответствующие примеры. В статье отмечается, что изучение когнитивных механизмов транспозиции смыслов еще требует систематического исследования их семантико-структурных параметров и семантического наполнения в дальнейшем.

Ключевые слова: метонимия, идеализированная когнитивная модель, когнитивная лингвистика.

COGNITIVE MECHANISM OF METONYMY

The relevance of the research described in the article is that studying of the nature of linguistic phenomena and the cognitive mechanisms and structures of human consciousness through them becomes possible by using a cognitive approach, according to which metonymy is viewed not only as a linguistic phenomenon, but also as one of the principles of organization of everyday thinking and a certain way of conceptualizing and categorizing reality. The synthesis of the discoveries of cognitive linguistics with theoretical and practical developments of neuroscience and psychology is beneficial process for these sciences. Linguistics can direct the course of neurobiological research, determining what should be sought in the brain to reveal the mysticism of the language. The study is focused on the cognitive mechanism of metonymy creation. The subject of studying is metonymy in cognitive linguistics. Such terms as «metonymy», «idealized cognitive model», «cognitive linguistics» are characterized with an emphasis on the importance of these categories for the development of linguistics as a science. Cognitive interpretation of metonymy and relevant examples are reviewed and analyzed. It is noted that research of cognitive mechanisms of transposition of meaning still requires systematic study of their semantic and structural parameters and semantic content in the future.

Key words: metonymy, idealized cognitive model, cognitive linguistics.